

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

**от Софийско нумизматично дружество
“Георги С. Раковски”, бул. “Патриарх
Евтимий” № 36,**

**ОТНОСНО: Искане на Омбудсмана на РБ
по чл. 150, ал. 3 от Конституцията за обявя-
ване на разпоредбите на чл. 113, ал.1, 2 и 3
от Закона за културното наследство/ обн. ДВ
бр.19/2009 г./, както и на § 5, ал. 2 и 3 от ПЗР
на този закон за противоконституционни,
тъй като нарушаван правата на гражданите**

**По конституционно дело № 11/ 2009 г. на
Конституционен съд на РБ**

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА
КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

В съответствие с определението от 11 август 2009 г. по конституционно де-
ло № 11/2009 г. на Конституционния съд на Република България, за конституира-
нето ни като заинтересована страна по делото и предоставената ни възможност да
вземем становище по искането на Омбудсмана на Република България, в законния
срок изказваме нашето становище, както следва :

През 2008 г., по време на експертната подготовка на Закона за културното
наследство, Софийското нумизматично дружество “Георги
С. Раковски”, заедно със Съюз на нумизматичните дружества в България /СНДБ/,
обединяващ около 120 нумизматични дружества, Национално дружество за защита
културното наследство “Бъднина”, Национално дружество “Традиция”, Асоциация
“Археа” и двата антикварни съюза, отразихме в специално становище вижданията
си за философията на закона в условията на членството на РБ в ЕС, неговият обх-
ват, нуждата от ясни правни формулировки и критерии, категоризацията и прекате-
горизацията на културните ценности, въвеждането на публично-частното партн-
ърство, и др. Ние участвахме с предложения и експерти на различни нива при об-
съждането на основните положения на бъдещия закон, но за съжаление нашите
предложения не намериха достойно място в проекта на закона, внесен за обсъжда-

не в Комисията по култура на Народното събрание, а след това и на първо четене в Пленарната зала на Народното събрание.

След обсъждането на проекта на Закона за културното наследство, на първо четене в Народното събрание и получаване на стенограмата от обсъждането му, горепосочените организации, заедно с още заинтересовани неправителствени организации : Фондация “Тракия”; Фондация “Арете-Фол”; Асоциация “Сфера”; Сдружение “Кръг Будител”, Български комитет на Международния съвет на музеите /ИКОМ/ и др., изготвихме ново Становище до председателя на Комисията по култура на Народното събрание, г-ца Нина Чилова, с копие до всички основни и заинтересовани държавни институции /Приложение № 1/. Нашите предложения отново не бяха взети предвид от комисията и закона бе приет на второ четене. Тогава сезирахме Президента на Република България г-н Георги Първанов с молба да упражни правомощията си по чл. 101, ал. 3, т. 4 от Конституцията и да върне гласувания от Народното събрание Закон за културното наследство за повторно обсъждане / Приложение № 2 /. Президентът не упражни това свое правомощие.

Затова приветстваме и поддържаме искането на Омбудсмана на Република България г-н Гиньо Ганев за установяване на противоконституционността на чл. 113, ал. 1, 2 и 3 от ЗКН /обн. ДВ бр. 19/13.03.2009 г., в сила от 10.04.2009 г./, както и на § 5, ал. 2 и 3 от ПЗР на този закон. Управителният съвет на Софийското нумизматично дружество “Георги С. Раковски” напълно подкрепя изказаните от него съображения и мотивировката му, понеже също счита, че посочените разпоредби са противоконституционни и с тях се нарушават основни права и свободи на гражданите на Република България. Според нас, не само атакуваните разпоредби на ЗКН нарушават законните права на всички българските граждани, но и много други разпоредби на закона водят до такива правни изводи. Тези наши виждания сме отразили в горепосочените документи, с които сме сезирали компетентните институции в Република България. Маркираме само някои от тях.

Законът не отговаря на европейските стандарти, използвани в различни конвенции, по които Република България е страна, както и на “Указанията за развитието на законодателните и административните системи в областта на културното наследство” на Съвета на Европа.

- Никой и с нищо не е задължавал България да въвежда държавен монопол в сферата на културното наследство и в частност на археологическото наследство;
- Никъде в конвенциите не е казано, че държавният монопол е по-доброто решение за опазване на културното наследство. С конвенциите на държавата се възлага да упражнява регулираща роля и да стимулира бизнеса и дейността на неправителствените организации;
- В целия свят музейната дейност се развива основно чрез мрежата на частните музеи и колекции, понеже те винаги са по-гъвкави, иновативни и ефективни. В приетия закон частните музеи и колекции не са равнопоставени с общинските и държавните, което противоречи и на българската конституция;
- Никъде в конвенциите не е казано, че държавата трябва да експроприира културното наследство, освен в случаите, когато собствениците увреждат

културните ценности. Тогава се препоръчва да се търсят форми за публично-частно партньорство.

Законът не съответства на българската Конституция:

- Никъде в Конституцията няма ограничения върху **собствеността** на културни ценности, включително по отношение на археологическите. Тя посочва за изключителна държавна собственост единствено археологическите резервати, определени със закон /чл. 18, ал.1/. Всичко от археологическото наследство, което е извън тяхната територия може да бъде частна собственост;
- Няма никакви конституционни пречки за частни инициативи по опазването и развитието на културното наследство в рамките на закона, включително и при извършването на археологически разкопки в терени, които са **частна собственост**, стига да се спазва законовия ред и да се осигурява опазването, научната разработка и социализацията на откритите археологически ценности;
- Няма никакви конституционни пречки за извършването на **търговски сделки** с културни ценности, включително и археологически.

С правните норми на ЗКН се нарушават основни принципи на правото и се погазват действащи разпоредби на Конституцията и българската правна система:

- Сега по същество ще се извършва **експроприация** на частната собственост, гарантирана от чл. 17 на Конституцията, чрез превръщането на досегашните собственици в “държатели” на културните ценности /§ 5, ал. 3 ПЗР/, т.е. лишава ги от собствеността и съответно от възможността за извършване на разпоредителни сделки;
- Законът неоснователно пренебрегва факта, че значителна част от артефактите, обект на закона, особено тези с нумизматично естество **не са придобити от незаконни разкопки**, т.е. по престъпен начин и затова неправилно борави с презумпцията, че всички те винаги са били държавна собственост до 30.10.1998 г. /ДВ, бр. 124/30.10.1998 г./. Съгласно законите на Османската империя /до 1878 г./, нейните граждани /в това число и българите!/ са имали **право да притежават** и придобиват движими културни ценности, включително и археологически. Съгласно “Временните правила за научни и книжовни мероприятия от 1888 г./чл. 1, 2, 3, 5 и 8/, съгласно “Закон за издирване на старини и спомагане на научни и книжовни мероприятия” от 1890 г. /чл. 1, 2, 3, 5 и 8/ и съгласно “Закон за старините” от 1911 г. /чл. 1, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 25, 28 и 29/ държавата **не експроприира** намиращите се в гражданите движими археологически ценности. За държавна собственост се обявяват **само намерените** от този момент насетне и то **върху държавна територия**, археологически ценности. На намерилите ги граждани се **предоставят** от 1/3 до 1/2 от стойността на намереното, като стойността освен в **пари**, може да бъде предоставена и като **част от намерените предмети**. В закона от 1911 г., променен едва през 1946 г., сеуказва, че намерените в **частните имоти** движими археологически ценности изцяло принадлежат на собственика, като държавата има право да закупи намереното или част от него. В „Закон за собствеността” от 1951 г./ чл. 91/ и “Закон за паметниците на културата и музеите” /ЗПКМ/ от 1969 г. / чл.

16 /също липсват постановки за **одържавяване** на намиращите се внаселението движими археологически ценности, предвид действащите до тогава норми. Явно законодателят е имал предвид, че в населението се намират такива ценности, съхранявани и предавани от поколение на поколение, но те не се считат, че са придобити **“по престъпен начин”**, каквато презумпцията на сегашния закон. И още нещо: вносителите на закона и неговите поддръжници **некоректно цитираха** чл. 16 от ЗПКМ в който уж се обявявало, че **“Всички паметници на културата са собственост на държавата”**. Пълният текст обаче е: „Всички паметници на културата, открити при **археологически разкопки**, са собственост на държавата”.

- Законът неправилно прилага **“двоен стандарт”** като обявява противозаконно, че не може да тече придобивна давност от 30.10.1998 г. /5 г. за движимите и 10 г. за недвижимите паметници на културата по действащия ЗПКМ/, чрез **незачитане** на последиците от давността за сегашните собственици на движими археологически ценности – национално богатство, с разпоредбата на § 5, ал. 2 от ПЗР, което е недопустимо от юридическа гледна точка;
- Законодателят изисква **“доказване правото на собственост”**, макар да знае, че предвид характера на движимите културни ценности, предавани от поколение на поколение и изминалите векове, това е **невъзможно**, с което се цели да **“одържави”** същите, което е неморално и незаконно в новите политически и обществено-икономически условия;
- Законът неоснователно **забранява** досегашното движение между колекционерите и гражданите, на движими археологически културни ценности, които **не са национално богатство**, като предвижда продажбата им да става само след тяхната **идентификация** по реда на закона и само на **търг** / § 5, ал. 7 ПЗР/, при това организиран от **търговец** – акционерно дружество, като се **изключват** останалите стопански субекти /ООД, ЕООД, ЕТ и др./, което е нарушение на Закона заб - конкуренцията;
- Законът непрецизирано и много общо формулира определението за **“културна ценност”** / чл. 7 /, с което се дава възможност за субективно тълкуване и прилагане на правната норма.

Ние считаме, че ЗКН бе изработен прибързано и не отчете всички критични бележки, които бяха дадени в доклад на Съвета на Европа за законопроекта. Комисията по култура на Народното събрание не покани за участие в заседанията на работната група представители на Българската православна църква, Съюза на архитектите, Центъра за архитектурознание към БАН, Българският национален комитет на Международния съвет на музеите ИКОМ и др., нито отчете техните принципни бележки и препоръки от обсъжданията, организирани от неправителствените организации, едно от които съвместно с Комисията по култура, на 9 септември 2008 г. в СУ “Климент Охридски”.

УС на Софийското нумизматично дружество “Георги С. Раковски” и неговите членове, както и хилядите членове на Съюза на нумизматичните дружества в България /СНДБ/ и останалите заинтересовани неправителствени организации са съгласни, че грижата за националното културно богатство следва да бъде приоритетна задача на българската държава и кауза на българското общество, както и че е нуж-

на национална стратегия, ясно разписани приоритети, активизиране и привличане на съответен финансов ресурс и човешки потенциал. Затова Република България имаше нужда от нов закон за културното наследство – закон мъдър, действен и адекватен на новите обществени и икономически реалности. Закон, който да е стимул и гарант, а не юзда и заплаха за всеки български гражданин. За съжаление приетия ЗКН не е закон на мъдростта и отговорността. Той ни изправя пред многобройни проблеми, а в част от постановките му са заложени неразрешими противоречия. Законът е еkleктичен, дефинитивно непоследователен, безсмислено рестриктивен и антипазарен. Той е слабо съобразен с действителността и ни отдалечава от добрите европейски и световни практики. Вместо децентрализация, той предлага максимална централизация, минимализира ролята на неправителствения сектор, демотивира частната инициатива. Законът влиза в противоречия с редица нормативни уредби, създава условия за корупция, посяга към права, които в една демократична държава би следвало да са гарантирани и неприкосновени. Спрямо хилядите български колекционери, неговата изходна позиция е подозрението, а основен инструмент – наказанието, включително експроприация на културните ценности, каквито по възприетите от закона критерии може да бъдат намерени във всеки български дом, особено като монети от благородни метали – „бели пари за черни дни”. Защото националното богатство, включително културно-историческото не е само това, което се съхранява в музеите, но и притежаваното от гражданите на страната.

Затова поддържа и подкрепяме искането на Омбудсмана на Република България, с изложените основателни аргументи, за обявяване противоконституционността на посочените от него разпоредби в Закона за културното наследство, понеже нарушават правата на българските граждани. Надяваме се, че по този ред ще бъдат атакувани и други разпоредби на ЗКН, а 41-то Народно събрание на Република България ще извърши в крайна сметка цялостна преработка на закона в следващите години, за да имаме модерно и адекватно на историческия момент законодателство за културното наследство.

ПРИЛОЖЕНИЯ: Съгласно текста.

С УВАЖЕНИЕ !

УС на Софийско нумизматично
дружество “Георги С. Раковски”

26.08.2009 г.
гр. София

Председател:.....
/инж. В. Възелов/